VIDEN OG INSPIRATION TIL LÆREPLANSTEMAET

Modul om kultur, æstetik og fællesskab

Oplæg og øvelser

BØRNE- OG UNDERVISNINGSMINISTERIET

DANMARKS EVALUERINGSINSTITUT

Til dig, der skal facilitere modulet

De første slides markeret med √ er en indledning til dig, der fx er leder, pædagogisk konsulent eller fagligt fyrtårn, og som skal facilitere modulet.

Efter indledningen finder du selve modulet – dvs. oplæg og øvelser.

Modulet indeholder:

Oplæg: Udvalgte videnspointer fra Kort om kultur, æstetik og fællesskab (www.emu.dk/dagtilbud)

Øvelser: Oplæg til drøftelser, hvor I reflekterer over egen praksis.

Din forberedelse:

1. Orientér dig i denne præsentation
2. Orientér dig i hæftet Kort om kultur, æstetik og fællesskab
3. Find eksempler fra jeres egen praksis, som du kan relatere til undervejs
4. Overvej, hvordan det pædagogiske personale skal forberede sig.

Formål og anvendelse

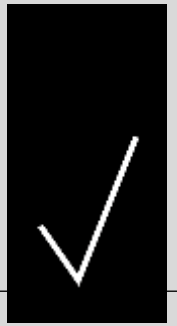

Modul om kultur, æstetik og fællesskab:

- er oplæg og øvelser målrettet det pædagogiske personale
- kan anvendes, som det er, eller brydes op og anvendes over flere gange
- kan tilpasses, så du bygger videre på modulet og tilpasser det jeres lokale kontekst
- bidrager til, at I bliver klogere på læreplanstemaet kultur, æstetik og fællesskab
- giver jer en ramme for at reflektere over og udvikle på jeres arbejde med kultur, æstetik og fællesskab
- giver stof til jeres lokale læreplan, især hvis I fastholder refleksioner og eksempler ved at tage noter undervejs

Modulet kan gennemføres på ca.

1½ -2 timer (se note)

Man kan vælge at bryde det op i mindre dele

Indlæg en pause undervejs

Program

For mere viden og referencer til litteratur se *Kort om kultur, æstetik og fællesskab* på www.emu.dk

Introduktion: Kultur, æstetik og fællesskab i dagtilbud

Emne 1: Kulturelt indtryk og udtryk

Emne 2: Kultur og fællesskab

Opsamling

INTRODUKTION

Kultur, æstetik og fællesskab i dagtilbud

Kultur, æstetik og fællesskab er ét af seks læreplanstemaer.

I den styrkede pædagogiske læreplan er der beskrevet to centrale emner i arbejdet med kultur, æstetik og fællesskab:

1. **Kulturelt indtryk og udtryk**

2. **Kultur og fællesskab**

Læs mere:
www.emu.dk/dagtilbud

INTRODUKTION

Kultur, æstetik og fællesskab i dagtilbud

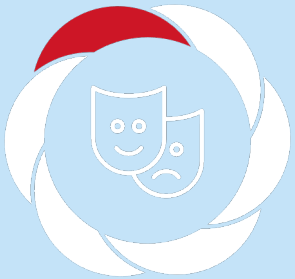

De to emner i læreplanen afspejler to betydninger af kulturbegrebet:

1. Kultur som æstetisk praksis

Herunder:
- Børns møde med æstetiske udtryk
- Børns egen æstetiske praksis

2. Kultur som normer og værdier i fællesskaber

Herunder:
- Det pædagogiske arbejde med fællesskaber og forskelligheder.
- Betydningen af værdier og normer i det pædagogiske læringsmiljø.

De to betydninger danner struktur for modulet.

INTRODUKTION

Kultur, æstetik og fællesskab i dagtilbud

To pædagogiske læringsmål

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn:

- indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.

- får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier. .

Børne- og Socialministeriet (2018): Bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer.

INTRODUKTION

Kultur, æstetik og fællesskab i dagtilbud

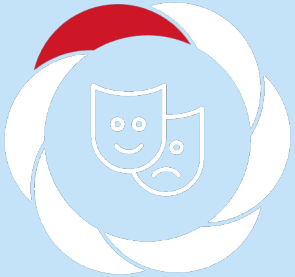

Sammenhæng i den styrkede pædagogiske læreplan

Kultur, æstetik og fællesskab er ét aspekt af børns brede læring.

Der er sammenhæng:

A. mellem læreplanstemaerne

De seks læreplanstemaer fletter sig tæt sammen i konkrete situationer i det pædagogiske læringsmiljø.

B. mellem temaer og grundlag

Det pædagogiske grundlag skal tænkes ind i arbejdet med læreplanstemaerne.

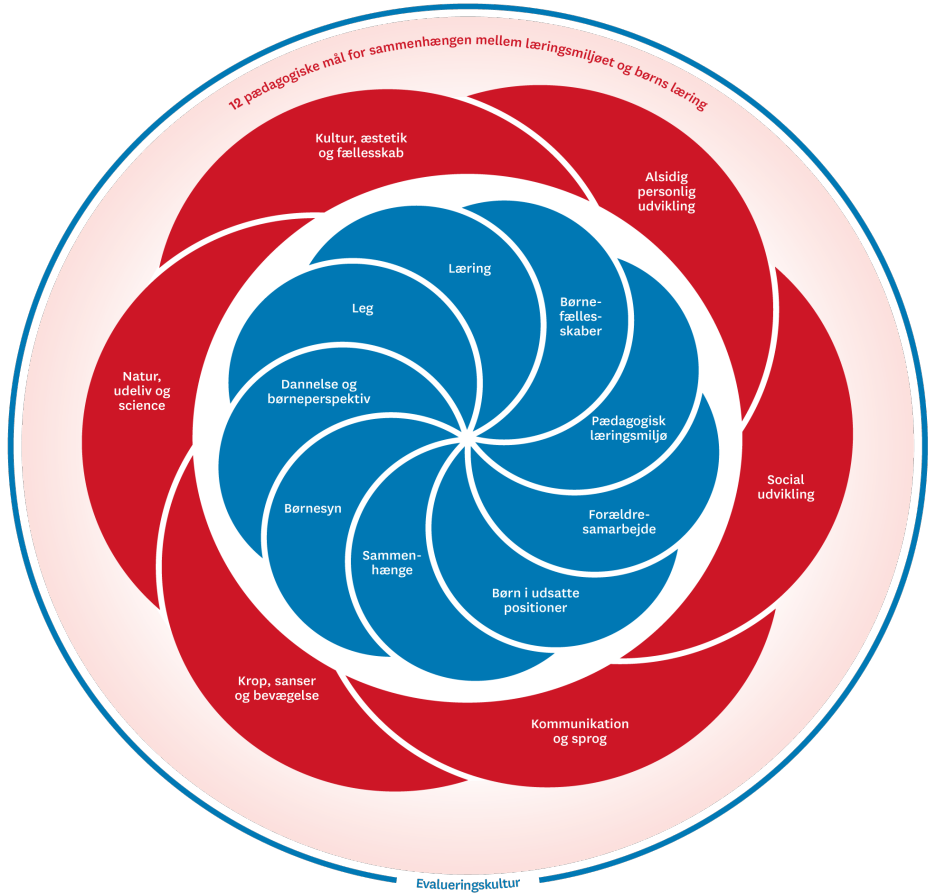

INTRODUKTION

Kultur, æstetik og fællesskab i dagtilbud

Det pædagogiske læringsmiljø er hele dagen

I det pædagogiske grundlag slås det fast, at det pædagogiske læringsmiljø skal være til stede hele dagen.

Det betyder, at det pædagogiske arbejde skal være kvalificeret, intenderet og reflekteret i alle situationer.

Et fokus på kultur, æstetik og fællesskab er ét muligt blik, der kan kvalificere og målrette det pædagogiske arbejde.

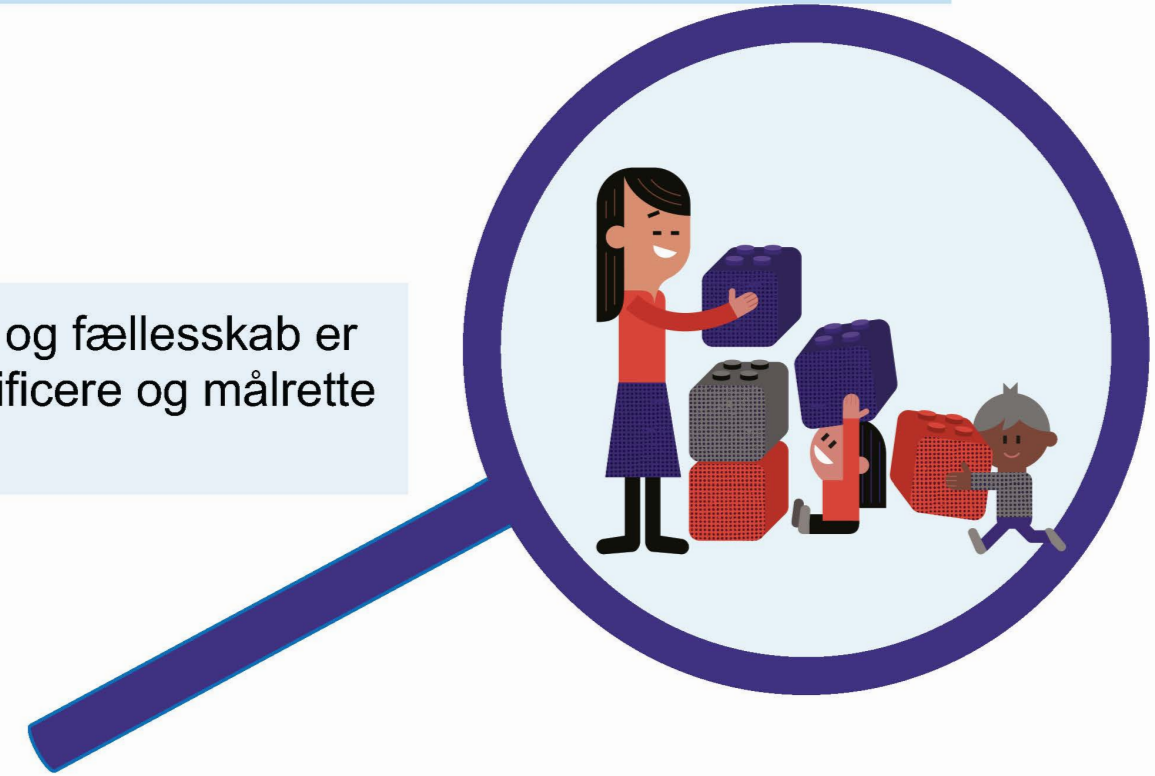

Kulturelt indtryk og udtryk

Nu dykker vi ned i:

- A Betydningen af børns møde med æstetik i dagtilbud
- B Det pædagogiske arbejde med æstetiske praksisser

A

Hvilken betydning har det for børn at indgå i æstetisk praksis?

Når børn indgår i æstetiske praksisser i dagtilbuddet, kan de bl.a.:

- Bearbejde og kommunikere følelser, tanker og oplevelser
- Få indsigt i andres følelser, tanker og oplevelser og dermed øve empati
- Udvikle fantasi og kreativitet samt livsglæde og livskraft
- Udvikle identitet og selvfornemmelse
- Lære æstetiske formsprog
- Få stimuleret sanser og nysgerrighed og læring

Det har stor betydning for børnenes liv – også på sig:

- Hjerneforskning viser, at musikaktiviteter baner nye spor i hjernen, som bl.a. skaber følelsesmæssig udvikling
- Forskning tyder også på, at musik, drama, dans og billedkunst i barndommen bidrager til både kreative og faglige færdigheder. Effekten varer langt ind i voksenlivet

A

Hvad er æstetisk praksis?

Man kan beskrive æstetik ud fra to perspektiver:

1. Et smalt perspektiv. Her dækker æstetisk praksis over kunstneriske genrer som fx dans, musik eller malerier.

2. Et bredt perspektiv. Alle oplevelser, der stimulerer sanser og følelser, og hvor barnet fornemmer sig selv og sin krop. Fx at mærke solen varme øjenlåg og kinder og føle en forbundenhed til naturen omkring sig.

Æstetiske formsprog

Hvad er æstetiske formsprog?

- Formsprog er ”byggeklodserne” i æstetisk praksis. Fx rytme, toner, ord, penselstrøg.
- Formsprog er kulturelle: De er formet i og kommunikerer om en kulturel kontekst. De får mening i kulturelle fællesskaber.
- Formsprog læres af børn i samspil med andre, der mestrer dem.

Æstetiske indtryk og udtryk

Børn skal både bearbejde indtryk og skabe udtryk i dagtilbuddet.

- ***Æstetiske indtryk*** er børns direkte møde med æstetiske formsprog (fx musik) eller fænomener (fx solopgang).

- ***Æstetiske udtryk*** er børnenes egen skabende og eksperimenterende praksis – også i leg.

A

Børns forskellige roller i æstetisk praksis

1. **Den aktive og idéskabende rolle**: den, der laver en melodi, får en idé til et maleri eller historie
2. **Den aktivt modtagende rolle**: at lytte, at betragte, at være publikum
3. **Den udførende rolle**: at synge en sang, spille en rolle, male et maleri
4. **Den analytiske rolle**: eventuelt med en pædagog undersøger barnet en aktivitet eller resultatet af en aktivitet
5. **Den fortolkende rolle**: refleksion over oplevelse og fortolkning af udtryk.

B

Tre pædagogiske grundpositioner – også i æstetisk praksis

Foran børnene

- Dvs. personalet inspirerer, planlægger og rammesætter læringsmiljøet og organiserer børnegruppen i æstetiske aktiviteter og leg.

➡ Bidrager til børnenes **engagement**.

Ved siden af børnene

- Dvs. personalet er nærværende, responsive og sensitive rollemodeller, der inspirerer til fordybelse og eksperimenter.

➡ Børnene oplever **tryghed** til at bearbejde indtryk og udfolde sig.

Bagved børnene

- Dvs. personalet er åbne, nysgerrige, iagttagende og lyttende over for børnenes perspektiver og intentioner og lader dem guide.

➡ Børnene oplever **medindflydelse**.

Billede fra hverdagen: Børneperspektiver i æstetisk praksis

Et børnehavebarn har malet et menneske med to munde. Pædagogen ser på tegningen og undrer sig:

”Fortæl mig hvad du har tegnet”, spørger hun.

”Jeg har tegnet et ansigt med to munde”, svarer barnet.

”Hvordan kan det være, den har to munde?”, spørger hun videre.

”Den ene mund er til at kysse med, og den anden er til at skræmme med,” siger barnet.

De to munde viser, hvad der følelsesmæssigt er på spil for barnet i dets hverdag.

Æstetisk praksis som kilde til børneperspektiver

Æstetisk praksis kan give indblik i børns perspektiver og oplevelsesverden, når I:

1. lader barnet lede kommunikationen ved at spørge helt åbent – fx til materialer, som børnene har lavet
2. forholder jer opmærksomt, interesseret og nysgerrigt til det, børnene fortæller eller viser
3. afventer med at spørge videre, så I er sikre på, at børnene får fortalt eller vist det de vil (eller ikke vil?)
4. spørger videre ind ved at tage udgangspunkt i det barnet fortæller, dets interesser og oplevelser

Indblik i børnenes perspektiver handler om, hvad de tænker, synes og oplever, og det kan muligvis inspirere til nye æstetiske aktiviteter.

B

Indretning og dekoration af rum og udearealer kan understøtte børns æstetiske udfoldelser

Det kræver fysiske rammer, der er:

1. Inspirerende, indbydende, sanselige og stimulerende bl.a. med legetøj og materialer i børnehøjde og smuk, afbalanceret dekoration.
2. Fleksible i forhold til rumlig indretning og materialer

B

Skab fleksible rum ved at:

- Indrette kroge og hjørner til forskellige aktiviteter
- Opstille rumdelere i større rum
- Sætte hjul på fx kasser med legetøj og møbler

Inspirerer til forskellige lege og udtryksformer i mindre børnefælles-skaber.

Giver de ældre børn mulighed for at afskærme sig fra de yngre og omvendt

- Bruge forskellig belysning og farver på væggene
- Løbende udskifte dekorationen, så den understøtter og inspirerer det, I arbejder med netop nu.

Der skabes forskellige stemninger i rummene, som kan inspirere til forskellige lege mv.

B

Samarbejde i nærområdet

Dagtilbud kan samarbejde med aktører i lokalområdet for at udvide børnenes æstetiske indtryk og mulighed for at afprøve nye formsprog.

Eksternt samarbejde kan fx foregå med:

- Lokale kunstnere med samarbejde om aktiviteter eller forløb
- Besøge andre institutioner i nærområdet. Fx plejehjem, hvor beboere fortæller om 'gamle dage'. Eller andre dagtilbud, hvor man fx kan hente inspiration til indretning af stuerne
- Ture til biblioteker, museer og musikhuse

Øvelse: Kulturelt indtryk og udtryk

?

Find sammen i grupper af tre og drøft følgende spørgsmål:

1) Hvilke æstetiske formsprog og aktiviteter arbejder vi mest med sammen med børnene, og er der nogle, vi kunne arbejde mere med?

2) Tal om eksempler på, at vi har gået foran, ved siden af og bagved børnene i æstetiske praksisser. Dvs. situationer, hvor vi er hhv. inspirerende, nærværende og observerende.

- Hvordan oplever vi, at de forskellige positioner, vi indtager, understøtter børnenes udfoldelser?
- Er der nogle af positionerne, vi/jeg skal blive bedre til at indtage fremadrettet?

Brug 10 min.

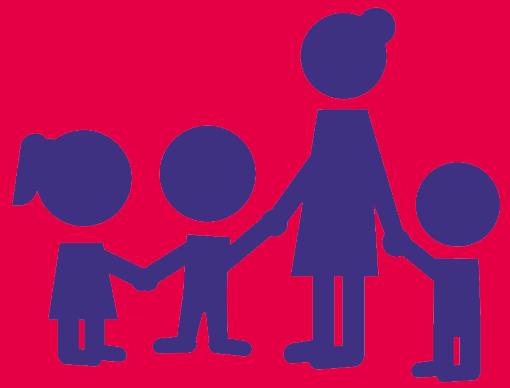

Kultur og fællesskab

Nu dykker vi ned i:

- A Kultur har betydning for børns fællesskaber
- B Det pædagogiske arbejde med kultur og fællesskab

A

Hvad er kultur i fællesskaber?

Kultur har betydning for dagtilbuddets fællesskaber, og for hvilke muligheder for deltagelse, børnene har.

Kultur i et fællesskabsperspektiv er både:

1. **Noget, børn og voksne har med sig**: Børn, forældre og personale bærer deres forskellige kulturelle baggrunde, værdier, normer og forståelser med ind i dagtilbuddet.
2. **Noget, børn og voksne skaber sammen**: Kultur udvikler sig hele tiden i fællesskaber.

B

Pædagogiske opgaver i arbejdet med kultur og fællesskaber

Pædagogisk personale har to overordnede opgaver i arbejdet med kultur og fællesskaber:

A. At skabe en **stærk fælles kultur** med normer og værdier, der gør det trygt og stimulerende at være barn i dagtilbuddet

B. At **møde alle børn** omsorgsfuldt og nysgerrigt uanset børnenes kulturelle baggrunde.

På næste slide stiller vi skarpt på tre fokuspunkter, der kan bidrage til at løse de to opgaver.

B

Tre fokuspunkter i den pædagogiske indsats

I. Kultursensitiv omsorg

II. Normkritisk pædagogik

III. Et stærkt forældresamarbejde

Gennem et fokus på de tre punkter kan vi kvalificere vores arbejde med kultur og fællesskaber.

På de næste slides dykker vi ned i de tre punkter.

B

I. Kultursensitiv omsorg

Kultursensitiv omsorg kan bruges som ramme for en pædagogik, der møder alle børn nysgerrigt og sensitivt, uanset børnenes baggrunde.

Det pædagogiske personale, der udøver kultursensitiv omsorg:

- Er opmærksomme på kulturelle forskelligheder, men undgår at blive fordomsfulde eller skabe stereotyper
- Udøver omsorg ud fra det enkelte barns måde at handle, kommunikere og udtrykke følelser på
- Er nærværende og lydhøre
- Er påpasselige, når børnenes udtryk og intentioner tolkes, så man ikke lader egne forforståelser mudre fortolkningen.

Billede fra hverdagen: Kultursensitiv omsorg i praksis

Tre børn, Søren, Birk og Gregory, sidder sammen og digter videre på et eventyr, de har hørt i børnehaven. Gregory har svært ved at udtrykke sig sprogligt og deltage i relationen og er tydeligvis frustreret.

En pædagog sætter sig ved de tre børn. I stedet for at overtage samtalen forholder hun sig tavs. Lidt efter begynder hun at støtte Gregory ved at introducere ord, som hun ved, han kender, og som er relevante for de tre drenges samtale. Alt imens kigger hun opmuntrende på ham og viser med sit kropssprog, at det, han taler om, er spændende. Søren og Birk begynder, ligesom pædagogen, at lytte interesseret til det, Gregory fortæller.

På en sensitivt afventende og omsorgsfuld måde støtter pædagogen således Gregory til handlekraft og til at blive en aktiv deltager i relationen til de andre, selvom der er forskelle i de tre drenges sprog.

B

II. Normkritisk pædagogik

Normkritisk pædagogik handler om, at personalet bliver bevidste om egne kulturelle briller, og hvordan deres normer og værdier påvirker børnene.

Normer og værdier har bl.a. betydning for:

- Hvordan læringsmiljøets lege, rutiner og aktiviteter tilrettelægges.
- Hvilke børn, der oplever anerkendelse og værdsættelse.
- Børnenes deltagelsesmuligheder – hvornår deltagelse betragtes som succesfuld.

Personalet kan med et normkritisk blik øge hvert enkelt barns muligheder for at udfolde sig og deltage.

Fx kan værdier om ro og stilhed betyde, at de mere rolige børn oplever mere anerkendelse og succes.

Fx kan normer knyttet til køn have betydning for, hvilke lege personalet hjælper hhv. piger og drenge i at deltage i.

Billede fra hverdagen: Normkritisk højtlæsning

En pædagog i vuggestuen læser et eventyret Tornerose højt for en dreng og en pige. I eventyret bliver Tornerose befriet fra sin søvn af kongesønnen.

Drengen peger på billedet*: "Mig også stærk",* siger han*.* Pigen peger på prinsessen og gemmer ansigtet i hænderne for at vise, at prinsessen er bange for dragen.

Episoden gør pædagogen opmærksom på kønsstereotyper i eventyr. Det pædagogiske personale supplerer derfor med nye historier med mere nuancerede og mangfoldige opfattelser af køn, så både drenge og piger har flere identiteter at spejle sig i.

B

III. Et stærkt forældresamarbejde (1/2)

Kvaliteten af forældresamarbejde er afgørende for:

1. **Den fælles kultur i dagtilbuddet**

Gennem dialog og gensidighed bliver forældrene medskabere af dagtilbuddets kultur. Og når forældrene får indsigt i dagtilbuddets hverdag, kan de bygge bro til kulturen i hjemmet.

2. **Personalets muligheder for at møde hvert enkelt barn**

Forældre har værdifuld viden om barnet og barnets kulturelle baggrund, som dagtilbuddet skal kende til for at kunne tilrettelægge læringsmiljøet bedst muligt.

III. Et stærkt forældresamarbejde (2/2)

Forældresamarbejde bliver stærkt gennem:

- Gensidighed, respekt, nysgerrighed og ressourceblik i kommunikationen med forældrene
- En åben dialog og løbende forventningsafstemninger
- At vi spørger åbent for at bringe forældrenes viden i spil
- At forældrene inddrages i dagtilbuddets aktiviteter og hverdagsrutiner, så forældrene får indblik i dagtilbuddets hverdag og fællesskaber

Øvelse: Kultur og fællesskab

?

1. Reflektér individuelt over din/jeres praksis fra et normkritisk perspektiv. Overvej fx:

- Kan jeg få øje på normer, der påvirker min/vores adfærd eller måden, vi strukturerer dagligdagen på, og som begrænser nogle børns deltagelses- og udfoldelsesmuligheder?

Det kan fx være forestillinger om, hvordan man bør opføre sig eller faste ideer om, hvad piger eller drenge interesserer sig for, eller Brug 5 min.

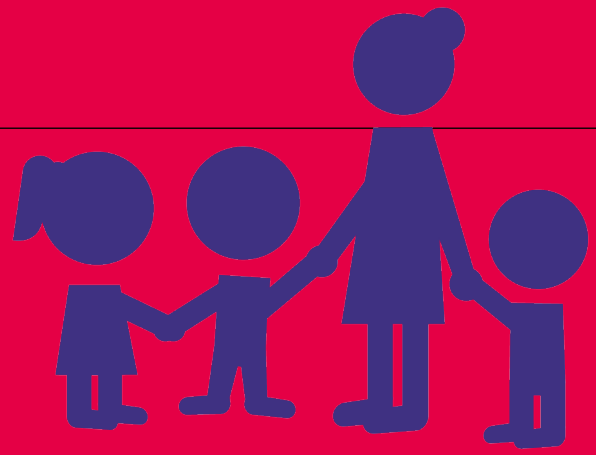

2. Rejs jer op og stil jer i grupper på tre-fire personer:

- Del jeres eksempler.
- Reflektér sammen over de normer, I har fundet frem til, gør sig gældende i jeres hverdag. Overvej fx, om der er behov for at ændre praksis, så normerne ikke virker begrænsende for børnene.

Brug 10 min. sammen.

Opsamling

Reflektér over:

1. Hvilke nye indsigter har vi fået om læreplanstemaet kultur, æstetik og fællesskab?
2. Hvilke nye perspektiver har vi fået på vores egen praksis?
3. Hvad vil vi gerne arbejde videre med, og hvordan skal vi gøre det?

